

PARLEM-NE

JOAN SOLÀ

«L'últim patriarca»

La novel·la *L'últim patriarca*, de Najat El Hachmi (Barcelona: Planeta 2008), m'ha produït una excel·lent impressió tant pel contingut com per la forma. Tot fa pensar que és poc o molt autobiogràfica, i sobretot a la primera part (la història del pare jove) ens introdueix en un món poc conegut per la majoria dels lectors. L'autora, nascuda al Marroc el 1979, va viure i estudiar a Vic des dels vuit anys, després va fer Filologia àrab. També es va dedicar a la nova llengua i cultura catalanes. Sembla difícil que als vuit anys una persona pugui absorbir amb tanta exactitud una nova llengua, però aquesta és la realitat que se'ns manifesta a la novel·la. Cal tenir en compte que cada persona té unes habilitats peculiars, i El Hachmi per força ha de tenir una bona dotació lingüística.

Vegin tres fragments del llibre que sonen d'allò més naturals: «El pare va anar a casa d'ells i s'hi devia quedar fins tard perquè tot allò va passar que nosaltres ja dormíem», «L'ase no feia anar les orelles d'aquella mena de manera que indicava que alguna cosa estava a punt de passar», «no li podíem veure el rostre d'allà estant, palplantats davant la porta rovellada que acabava de tancar-se. La mare somreia però no sabia ben bé com posar-s'hi». Fins i tot hi trobem algun *divertimento* verbal: «la mare [...] va anar desperta tot el viatge per por que algú em raptés, que ens robessin, que ens degollessin, que ens

vés a saber què *essin* en aquell trajecte del tot desconegut». Mirant amb lupa, s'hi podrien esmenar dos o tres detalls, no pas més, però això us passarà amb la major part de publicacions actuals; en lloc de *doldre*, a «Ssi Foundou tenia uns braços que li arribaven fins als genolls i unes mans que havien de *doldre* si et pegaven», en català diem «t'havien de fer mal».

Altres detalls lingüístics responen del tot a la tònica del país, i l'autora se'ls ha trobat així. Els tics que ens encomanen certes classes de català, com ara l'ús de les combinacions pronominals *li ho i la hi* («ho ha donat tot pels seus fills i mira com li ho paguen», «no la hi concedeixis»), a la vora, però, de *n'hi* en lloc de la forma *li'n* paral·lela d'aquelles («n'hi va donar les culpes a ell»). O bé la mania d'escriure *si us plau* en qualsevol context («li va dir [...] que si us plau el perdonés»). O l'ús dels pronoms *el, la* en lloc de *ho* com a atributs («què hauria passat si ell hagués estat el meu pare, però no l'era»). Algun altre cas ens ve de la malmesa llengua dels mitjans, com ara aquestes el·lipses, estranyes al català: «No és que tingues por de l'avi, *que ja no*, o de decebre la mare, *que tampoc*». El Hachmi no fa, en canvi, pràcticament cap concessió lèxica a la llengua ambiental: hi trobo un cop *bueno* i, més estranyament, «que si *fulanita* s'ha casat o *menganito* s'ha comprat un cotxe».

Per molts anys, Najat. Vostè ja té prou personalitat per enfrontar-se sense por a la llengua. Faci-ho. Per als qui hem nascut aquí vostè ens és un honor. Sigui'ns també un estímulo.*

Najat El Hachmi per força ha de tenir una bona dotació lingüística

MOTACIONS

MÀRIUS SERRA

Jeje?

Es missatges per mòbil o per correu electrònic han establert un to col·loquial que fa anar una retòrica de la naturalitat una mica tronada. És en aquest context que van aparèixer els famosos *smileys* -la seqüència :-) i variants tipogràfiques diverses- i ara triomfen les rialletes transcrites. Figura que són de complicitat, però tot sovint resulten una mica repel·lents. Bàsicament perquè són indiscriminades. Hi ha gent que si no inclou una rialleta en el seu missatge es pensa que ha estat maleducat. I no. O no necessàriament. La qüestió és que, de les quatre vocals que solem usar per transcriure rialles -a, e, i, o-, normalment els missatges digitals trien la e. Potser perquè la a i la o sonen massa franques i la i massa carrinclona. Però, i aquí és on arribem al cap del carrer, no les transcriuen amb una hac aspirada -hehe- sinó amb la jota castellana: jeje. Cada cop hi ha més gent que ho escriu així, també als textos impresos. La cosa ja ve de lluny, perquè Folch i Torres als *Pastoretz* ja juga amb el jeje i el nom de Jeremies, però no deixa de ser una barrabassada molt fàcil d'evitar. Que santa Llúcia ens conservi l'oïda!*

Retrat | Miquel de Palol

Ulisses

Diu l'exegega que les novel·les de la tradició occidental segueixen o bé el model de la *Ilíada* o bé el de l'*Odissea*. *L'educació sentimental*, *Guerra i Pau*, *Els germans Karamàzov*, *Els Tres Mosqueters*, *A la recerca del temps perdut* són del primer grup, i *El Quixot*, *Werther*, *El roig i el negre*, *Madame Bovary*, *Moby Dick*, *Crim i càstig*, *Anna Karénina*, *El Comte de Montecristo*, *Servitud humana* i, naturalment, *l'Ulysses* de Joyce, del segon. De manera deliberada n'he posat més en aquest segon model, perquè és evident

que, sobretot en la modernitat, és el model exitós.

Les raons d'aquest èxit són diverses i subtils. I contradictòries: la forma de la *Ilíada* és en aparença més antiga però també molt més complexa, i requereix un plus d'elaboració formal i de virtuts en el terreny de l'objectivització d'elements propis de l'estructura més rica, procedent d'una evolució que a partir de la lírica du a l'èpica. Això es podria rebatre dient que no és clar que el progrés de cap disciplina, ni tan sols les científiques, hagi de passar de forma necessària pel pas d'un model simple a un altre de més sofisticat.

És un debat de fons fins a quin punt l'evolució positiva de la novel·la va per la via de la simplificació, i si tal simplificació és lògica i útil, i permet guanys en altres aspectes -aprofundiment en la psicologia dels personatges, proximitat al lector, incorporació d'altres elements-, o bé si és una regressió, una pèrdua. La qüestió du fatalment al canvi de paradigma del lector mitjà, gràcies a la instrucció pública, deutora de gustos i aspiracions tan diferents dels de fa tres-cents anys. Que el lector es negui a consumir estructures intricades i continguts que de-

El públic lector vol un únic heroi de fàcil empatia, com Ulisses

manen un cert bagatge cultural simplifica el requeriment als autors, però això no vol dir que els faci la feina més fàcil. L'exigència de la modernitat s'aproxima -no tinc intenció d'excusar-me pel que diré- a la de la literatura per a nens.

La infantilització majoritària del públic lector habitual vol un únic heroi de fàcil empatia, i una peripècia sense complicacions de traçat ni de contingut. Les aventures d'Ulisses, enfrontades a l'arabesc traçat per Aquil·les, Agamèmon, els troians i els déus a la *Ilíada*, responen modèlicament a aquesta requista.*